

Penningtvätt och Visselblåsare

Theo Nyneröd

theo.nynerod@hotmail.com

Brunel
University
London

Nordea

S|E|B

För
verksamhetsutövare

Kort översikt om varför AML/CFT blivit så aktuellt

Stora problem med regelefterlevnad tidigare:

- **2000 – 2010:** AML efterlevnad förstås som krångligt, verksamhetsutövare vet inte vad som krävs av dem. Många Europeiska tillsynsmyndigheter vet knappt själva vad de ska kräva av verksamhetsutövare i termer av riskbedömningar och rutiner.
- **2000-2018:** mängder av Europeiska banker betalar böter för att inte följa AML rutiner. Nästintill alla stora Europeiska banker har betalt böter för AML/sanctions violations. Kulminerar i Danske Bank skandalen: \$230 miljarder dollars misstänks ha flyttas.
- Handlar inte bara om att verksamhetsutövare är oaktsamma, utan att tillsynen har varit bristfällig. Tillsynsmyndigheter kritiseras av European Banking Authority (EBA, 2020).

Resultat: ökad tillsyn

- Mer tillsyns kring AML på Europeisk/nationell nivå. "Vår ambition för 2020 är att tredubbla FI:s förmåga att utöva penningtvättstillsyn jämfört med 2018" (FI, 2019).
- USA också väldigt aktiva i detta område, och bötesbeloppen där har varit högre, även om Finansinspektionens senaste sanktioner mot Swedbank och SEB har varit höga.
- **Exempel:** Deutsche Bank har betalat böter 76 gånger i USA mellan 2000-2022, totalt \$18 miljarder (6 gånger för Economic Sanctions Violations, 2 gånger för AML violations, Violationtracker.org). Också betalat böter för AML violations i Tyskland och Storbritannien. Trend i USA: mer extraterritoriell lagföring (Verdier, 2019).
- Rysslands invasion av Ukraina: ställer krav på att rutiner följs och är välutarbetade. Potentiellt stora ryktesskador om sanktionerade personer tillåts använda verksamheten.

Anställda vet oftast om problemen

Swedbank –
internrevision samt
anställda visste att
rutiner inte följdes.

Danske Bank –
upprepade försök av
intern visselblåsare att
åtgärda problemen.

HSBC – omfattande
interna och välkända
brister. \$1.9 miljarder i
böter 2012

Tips är huvudsakliga källan för information

The Association for Certified Fraud Examiners (ACFE) har sedan sent 90-tal studerat hur “occupational fraud” uppdagas (bokslutsbedrägeri, förskingring av tillgångar, korrruption). Anställda är de som konsistent står för största delen av upptäckta fall. Senaste rapporten från 2020 visade att:

- 43% av fallen kommer via tips (50% från anställda, 22% från kunder, 15% anonyma tips).
- 15% via internrevision.
- 12% via “management review”.
- 4% via externrevision.
- 26% via 8 andra kategorier (IT kontroller, slump, etc.).

EU Direktivet / Lag (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden.

- Parallellt med mer tillsyn kring AML så har vi Lag (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden.
- Krav att företag med mer än 50 anställda implementerar interna rapporteringssystem.
- **Skydd** om en anställd rapporterar direkt till myndighet (4 kap 6 §).
- **Inte skydd** vid offentliggörande av information (för skydd i dessa fall så måste många villkor uppfyllas, 4 kap 9§).
- Sekretessavtal (non-disclosure agreements) kan inte inskränka en anställds rätt att rapportera missförhållanden så länge det finns “skälig anledning att anta att rapporteringen av informationen var nödvändig för att avslöja det rapporterade missförhållandet.” 2 kap 1 §
- Skiljer sig mellan olika EU länder.

Visselblåsardirektivet: Ta vara på möjligheten 1

- Externa rapporter/läckor är undantaget: mängder av studier visar att omkring 90% av visselblåsare rapporterar först internt (SEC 2018: 83%, ERC 2014: 92%, FCA 2011: 90%), och rapporterar endast externt om upprepade försök att internt utreda problemen misslyckats (Vandekerckhove and Phillips, 2019).
- Mer medvetenhet kring ny lagstiftning kan det leda till mer rapporter. Ta vara på interna visselblåsare och åtgärda problemen tidigt för att undvika extern rapportering/offentliggörande av information.
- Inte bara penningtvätt – de flesta organisationsproblem kan uppdagas med hjälp av visselblåsare.

Visselblåsardirektivet: Ta vara på möjligheten 2

Inte bara en ytterligare regelefterlevnadsbörda, utan möjlighet att effektivisera organisationen.

- Börsnoterade företag med mer intern visselblåsning får mindre i böter samt färre stämningar (Stubben and Welch, 2020).
- Börsnoterade företag med effektiva visselblåsarsystem betalar mindre i revisionskostnader (Eulaiwi et al, 2021).
- Hur anställda ser på sin organisations etiska kultur har stor inverkan på huruvida de väljer att rapportera internt (Zhang, Chiu, and Wei 2009).

ARBETSMILJÖ
VERKET

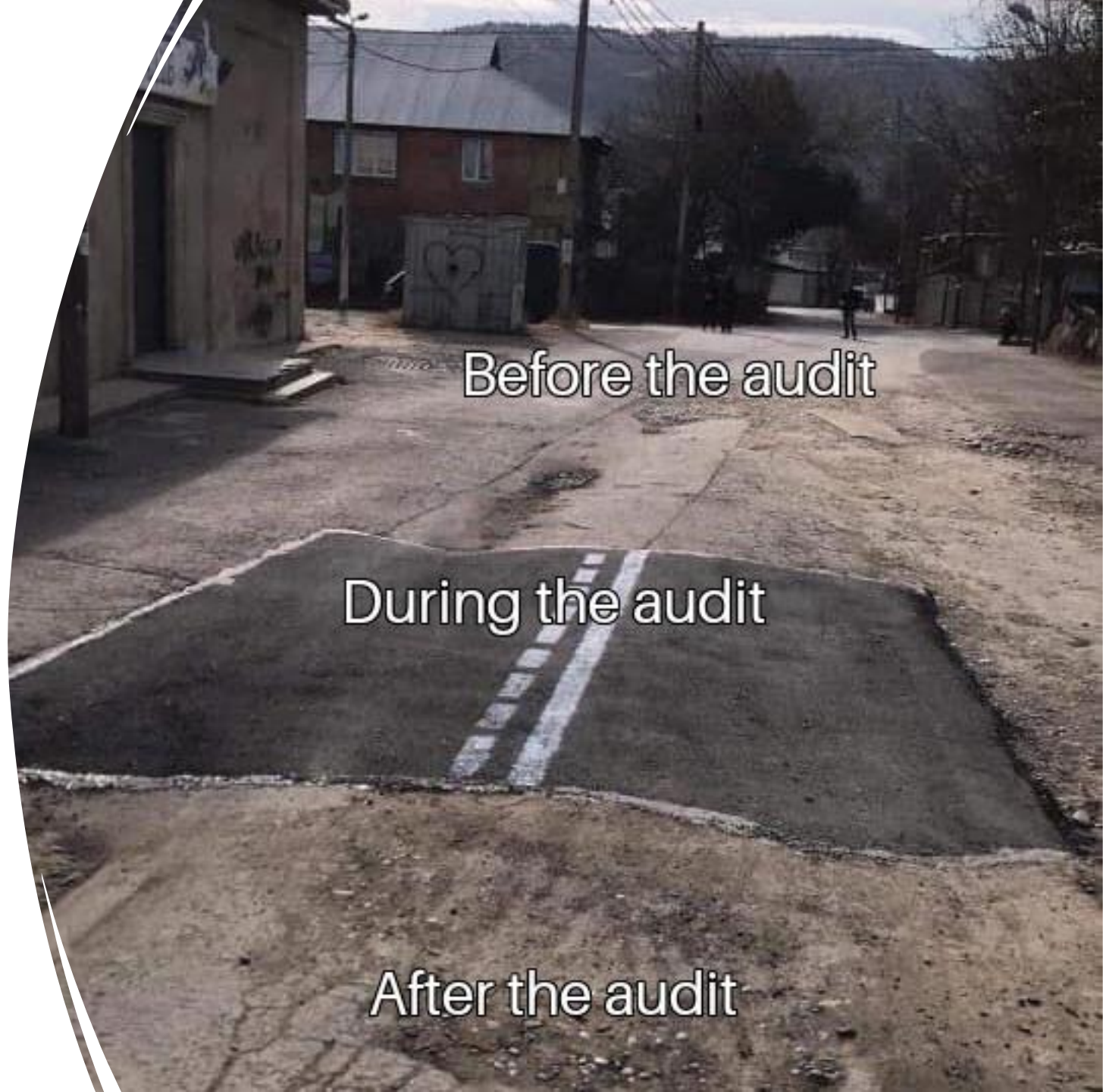
För tillsynsmyndigheter

Ekobrottsmyndigheten
Swedish Economic Crime Authority

Visselblåsare: viktig informationskälla.

- Klassiska modellen: för att utöka regelefterlevnad så kan vi 1) öka sanktioner, 2) öka tillsyn eller "audits".
- Ett komplement till denna modell: 3) ge incitament till insiders att vända sig till tillsynsmyndigheter med information.
- Belöningsystem för visselblåsare blir allt mer populärt som ett komplement till audits. Empiriska studier har visat att dessa är väldigt effektiva för att upptäcka och avskräcka brott.

Before the audit

During the audit

After the audit

Audits/inspektioner: huvudsakliga sättet att upptäcka brister i regelefterlevnad.

Problem med inspektioner:

- Bevisförstörning/selektiva inspektioner/ineffektiva inspektioner. En del brott svåra att upptäcka via inspektioner: insider trading, etc.
- Inspektioner/böter är inte alltid effektiva i avskräckande syfte. Empiriska litteraturen från skatt, försäkring, arbetsmiljö, visar att det är varierande/oklart vilken avskräckande effekt inspektioner har. Mer resurser för inspektioner har ibland liten avskräckande effekt.
- AML kontexten: “In several cases, banks continued to be in breach of the same legal provision many years after a fine had first been imposed but were not challenged by the respective competent authority.” (European Banking Authority 2020: 18).

Ryktesskador och ändrad visseblåsarpraxis bland tillsynsmyndigheter

Exempel: Securities and Exchange Commission (SEC) och BaFIN

- Ofta leder skandaler där tillsynsmyndigheter borde ha uppdagat något tidigare till en revidering av visseblåsarrutiner.
- SEC: visseblåsare varnade om Bernie Madoffs ponzi scheme flera gånger. Det tillsammans med andra tillfällen där de inte lyssnade på visseblåsare ledde till revidering och så småningom belöningar till visseblåsare efter finanskrisen 2008 genom the Dodd-Frank Act (SEC, 2019).
- BaFIN: visseblåsare både gällande Wirecard, samt Cum-Ex skandalen (en skattestöld på €60+ miljarder). Extern tryck på att se över rutiner för visseblåsarhantering.
- Visseblåsardirektivet även en möjlighet för tillsynsmyndigheter att se över rutiner.

Insider information viktigt i penningtvättskontexten

- I de fallen där verksamheter skapas/bedrivs enbart för att tvätta pengar så kan det vara väldigt svårt att upptäcka. Metoderna är ändlösa för att fabricera legitima kassaflöden och framstå som en riktig verksamhet.
- Svårt att avgöra om verksamheter används för penningtvätt utan fysiska inspektioner av verksamheten.
- “Offerlöst brott” – finns ingen som har incitament att rapportera penningtvätt.
- Typexempel på där insiders bör ges belöningar om de kommer med information som leder till åtal/konfiskering av svarta pengar: USA introducerade nyligen två belöningsprogram i detta område.
- Endast skydd för visselblåsare har inte visat sig vidare effektivt i att öka mängden information till tillsynsmyndigheter.

Kontakt: theo.nyrerod@hotmail.com

Tack!

